

УДК.37.014.53/54(477)

ОСОБЛИВОСТІ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ НАУКИ І
ОСВИТИ В УКРАЇНІ*Когут С.І., студентка Бердянського державного педагогічного університету*

Стаття присвячена питанням здійснення державою контролю та реформування освіти і науки України.

Трансформація, реформування, соціально-економічна ефективності, фінансово-економічна політика.

В умовах громадянського суспільства забезпечення розвитку і високої якості освіти і науки в Україні є одним із основних пріоритетів в діяльності кожної держави. Цей висновок обумовлений тими змінами, які відбуваються в розвинутих державах світу і їх економічними результатами. В сучасному світі освіту сприймають як один з найважливіших факторів забезпечення сталого і високоефективного розвитку суспільства, задоволення сучасних і майбутніх потреб людства, розв'язання економічних, соціальних, екологічних та інших проблем. При цьому слід враховувати, що освіта є необхідною, але недостатньою умовою для забезпечення сталого економічного й соціального розвитку кожної держави. Успіхи в охопленні освітою населення самі по собі недостатні без задіяння широкого кола інших соціально-економічних факторів, спрямованих на забезпечення розвитку ринкових відносин підприємництва, стимулювання виробництва, створення і впровадження сучасного менеджменту тощо.

Освіта, як форма організації виховання і передачі систематизованих знань та інформації, зазнає в останні роки суттєвої трансформації в усіх країнах світу. Зміни, яких зазнає система освіти в сучасних умовах, проявляються в різних формах: ускладненні самого процесу навчання, розширенні інституційних форм та структури організації цієї сфери діяльності, диверсифікації її фінансового механізму тощо. За роки незалежності в Україні визначено нові пріоритети розвитку освіти, в тому числі і вищої освіти, створено відповідну правову базу, розпочато практичне реформування галузі на основі прийнятої Урядом Програми «Освіта. Україна XXI століття».

В сучасних умовах вища освіта є фундаментом, на якому будується держава, її економіка, соціальна сфера тощо. За існуючими оцінками і рекомендаціями її повинні мати 60-80% дорослого населення, а питома вага науковців повинна складати 2-5% від загальної чисельності жителів, або 5-10% від кількості працюючих. При цьому виключно важливим є забезпечення високої якості освіти.

Проте з огляду на сучасні ринкові трансформації, нестачу бюджетних асигнувань на освітню галузь сьогодні в Україні тільки 27% молоді може здобути вищу освіту, тоді як у розвинених країнах - США, Японії — 80% молодих людей навчаються у вузах.

Для формування концепції ефективного управління будь-якою системою необхідно мати розгорнуту уяву про її поточний стан та тенденції перспективного розвитку. Тобто, одним із важливіших завдань, що передують формуванню нової фінансово-економічної політики в сфері вищої освіти, є моніторинг системи вищої школи. Моніторинг вищої освіти повинен виявити кількісні оцінки соціально-економічних наслідків проведення заходів держави в освітній сфері

В реальних умовах кожної держави і України в тому числі для того, щоб освіта стала реальним і впливовим фактором соціально-економічного розвитку, необхідно не тільки підготувати кваліфіковані кадри дослідників, інженерів, викладачів, економістів тощо, а й створити умови для ефективного використання їхньої праці.

**Матеріали Міжнародної науково-практичної конференції
професорсько-викладацького складу, науковців, аспірантів і студентів
«Роль інститутів освіти та науки у формуванні інноваційної культури суспільства»**

Принципи реформування вищої освіти наступні:

- У новій моделі однієї з найважливіших завдань є чітке розмежування повноважень між трьома рівнями освітньої ієрархії: органами державного управління освітою, державними установами, що забезпечують якість вищої освіти і науки, і вузами.

На рівні державного управління освітою необхідно розробити і реалізувати державну політику у сфері вищої освіти. Вузи ж повинні самостійно виконувати весь комплекс навчально-наукової, виховної та інноваційної діяльності, напрацьовувати рішення з актуальних питань розвитку суспільства, ґрунтуючись на принципах університетської автономії та академічних свобод у вищій школі.

- Актуально введення в повному обсязі європейської трирівневої освітньої системи (бакалавр, магістр, доктор філософії) та загальноєвропейської системи обліку навчальної роботи студентів ECTS.

- У найближчій перспективі держава повинна законодавчо оформити повноцінну ланку професійної освіти в Україні, 976 ПТУ і більше 600 навчальних закладів I-II рівнів акредитації шляхом виведення останніх з системи вищої освіти. Ця ланка забезпечить підготовку понад 800 тисяч висококваліфікованих робітників і професійно орієнтованих молодших спеціалістів, які стали надзвичайно затребуваними в народному господарстві України.

- Головний механізм забезпечення інноваційного розвитку економіки і суспільства полягає в посиленні взаємодії між освітою, наукою, бізнесом і владою на основі їх взаємної зацікавленості у співпраці.

- Роботодавцям необхідно розширювати свою участь у підготовці навчальних програм для вузів, розробці та затвердженні стандартів вищої освіти по кожній галузі освіти і науки, формуванні критеріїв компетентності випускників вищої школи, забезпеченні місць для студентської практики, розвитку матеріальної бази, співробітництво у сфері наук і інновацій.

- У частині європейської інтеграції Україна має продовжити узгодження національної системи вищої освіти з ECTS і ENQA. Необхідно створювати умови для повернення в Україну громадян, які отримали освіту за кордоном, через визнання на університетському рівні іноземних дипломів про вищу освіту, наукових ступенів та вчених звань при зарахуванні на навчання та / або прийомі на роботу.

- У частині демократизації вищої освіти, за прикладом розвинених країн світу, актуальним є принцип рівності ВНЗ усіх форм власності та їх професорсько-викладацького складу.

- Враховуючи те, що на початку третього десятиліття незалежності України понад 50% молоді не може отримати вищу освіту внаслідок посилюється бідності більшості населення країни, ще більш актуальною стає соціальний захист студентів і викладачів вузів. У такій ситуації обґрунтованим є визначення розміру мінімальної стипендії студентам на рівні не нижче прожиткового мінімуму і незмінність розміру плати за навчання у вузі протягом усього терміну навчання.

Піднесення соціально-економічної ефективності (як внутрішньої, так і зовнішньої) використання освітнього потенціалу можливе на основі істотного поліпшення організації і управління освітою та механізму її фінансування. В організації освітньої діяльності можливості більшої ефективності задіюються в таких напрямках: розширення можливостей залучення різних груп і верств населення до освіти; створення нових форм організації освітньої діяльності та управління нею (щодо форм власності, правового статусу, форм навчання та ін.); диверсифікації освітньої діяльності традиційних навчальних закладів; підвищенні рівня функціональної гнучкості в діяльності навчальних закладів. Система управління освітою на макро- та мікрорівнях також зазнає змін у напрямі: підвищення автономії навчальних закладів (і особливо – вищих навчальних закладів), посилення їх відповідальності за кінцеві результати своєї діяльності; зміни методів управління:

СЕКЦІЯ 3

«Соціально-економічні аспекти управління якістю освіти і науки»
«Освітні інновації з позицій доступності та неперервності освіти»

відходу від прямого адміністративного контролю до більш гнучких, стимулюючих методів керівництва; активізація залучення громадськості до управління освітою, демократизація роботи органів самоуправління у сфері освіти. Об'єктивна потреба зростання витрат суспільства на освіту диктує необхідність здійснення наступних змін: диверсифікації джерел фінансування освіти, залучення приватних джерел, впровадження змішаних форм оплати навчання; зміни системи державного фінансування: не просто пряме фінансування на основі нормативів, а практичне впровадження стимулюючих форм фінансування. Ефективність, результативність освітньої діяльності буде значно підвищена, якщо ставлення суспільства до неї не обмежуватиметься вузькогалузевими інтересами. Загальносуспільний ефект освіти може бути мультиплікований, якщо феномен освіти розглядатиметься не в самому вузькому значенні (як система освіти), а в самому широкому, тобто передбачатиме всі види цілеспрямованого впливу суспільства на людську особистість. Такий широкий підхід практично проявлятиметься у тому, що держава (як суб'єкт визначення освітньої стратегії) максимально враховуватиме всі ті елементи, що знаходяться поза формальною системою освіти. Це - і вплив на здібності людей до саморозвитку та створення найсприятливіших можливостей для високоефективного використання їх здібностей, реалізації їх в процесі трудової діяльності. Це також вплив на соціальне середовище, яке в свою чергу впливає на людину, передає їй знання та інформацію, формує її особистісні творчі якості.

Система управління сферою освіти України знаходиться в процесі свого вдосконалення, становлення на нових, демократичних засадах. Актуальними завданнями стосовно цього процесу залишаються зміцнення наданих державі регулюючих функцій, підвищення автономії навчальних закладів та реальне включення інших суб'єктів у процес керівництва галуззю. Здійснення цих важливих стратегічних завдань з одночасним посиленням взаємних зв'язків і взаємодії основних партнерів (держави, громадськості, приватного сектору, керівництва навчальних закладів) дасть змогу активізувати всі складові освітнього процесу, задіяти не тільки важелі формальної системи освіти, а й включити всі ті, що визначають поняття освіти в самому широкому сенсі: вплив спільноти, сім'ї, середовища на особистість, яка здобуває освіту. Підвищення ефективності функціонування освітньої галузі потребує також серйозного посилення відповідальності за результати своєї діяльності, гнучкості і адаптивності навчальних закладів щодо мінливих умов ринку праці, конкурентності та ін.

Для України актуальним і злободенним завданням є врахування світового досвіду тих реформаций, що відбуваються в освіті наприкінці ХХ – початку ХХІ століть. Вхідження нашої країни до європейської і світової спільноти неможливе без наближення своєї системи освіти до середніх загальноновизнаних умов функціонування освітньої галузі. Разом з тим, поряд з намаганням досягти уніфікованості і стандартизації освітніх послуг необхідно підтримувати лінію на збереження національного обличчя і неповторності вітчизняної системи освіти, позитивного досвіду, набутого століттями цивілізаційного поступу. Саме на фундаментальному значенні духовних цінностей має будуватися і розвиватися сьогодні, в осяжному і віддаленому майбутті вся система освіти України.

Стаття посвящена вопросам осуществления государством контроля и реформирования образования и науки Украины.

Трансформація, реформування, соціально-економічна ефективність, фінансово-економічна політика.

Article is devoted to the implementation of state control and reformation of Education and Science of Ukraine.

Transformation, reform, social and economic performance, financial and economic policy.